

บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย: ศึกษา
บ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร*
ROLE OF VILLAGE COMMITTEE IN PROMOTING DEMOCRACY: THE
CASE STUDY OF KHLONG KOK VILLAGE, MOO 12, BANKUAN
SUBDISTRICT, LANG SUAN DISTRICT, CHUMPHON PROVINCE

ณภัทร ดำนิล¹, ภาวิดา รังษี² และ อนิรุต นุพลอด³

Napat Damnil¹, Pawida Rungsee² and Anirut Nuplord³

¹⁻³มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹⁻³Maejo University, Thailand

Corresponding author E-mail: pawida@mju.ac.th

Received 20 February 2023; Revised 29 March 2023; Accepted 13 April 2023

บทคัดย่อ

คณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยในหมู่บ้าน โดยทำวิจัยที่บ้านคลองกกฯ ซึ่งได้รับรางวัลต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่นของจังหวัดชุมพร พ.ศ. 2565 บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเข้าใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ ที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 2) ศึกษาวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ และ 3) ศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามถึงโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน ได้แก่

* ณภัทร ดำนิล, ภาวิดา รังษี และ อนิรุต นุพลอด. (2566). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย: ศึกษาบ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร. วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, 3(2), 1-15.

Napat Damnil, Pawida Rungsee and Anirut Nuplord. (2023). Role of Village Committee in Promoting Democracy: The Case Study of Khlong Kok Village, Moo 12, Bankuan Subdistrict, Lang Suan District, Chumphon Province. Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University. 3(2), 1-15.;

DOI:

<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jpsmbu/index>

คณะกรรมการหมู่บ้าน 6 คน ประชาชนในหมู่บ้าน 3 คน และเจ้าพนักงานปกครอง 1 คน ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านบุคคลและแหล่งข้อมูล จากนั้นใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) คณะกรรมการหมู่บ้านเข้าใจความหมายของประชาธิปไตยในด้านที่เป็นระบอบการปกครองหลักของประเทศ รวมถึงเป็นหลักการที่อยู่ในวิถีชีวิตที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพัฒนา 2) คณะกรรมการหมู่บ้านมีวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยโดยมุ่งเน้นการประชุม ปรึกษาหารือ และลงคะแนนเสียงในเรื่องต่าง ๆ มีการประสานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อช่วยจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย 3) ปัญหาในการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านมีน้อยมาก เช่น การไม่รู้ถึงกฎระเบียบใหม่ ๆ ไม่ถนัดในงานด้านเอกสาร ซึ่งแก้ไขได้ด้วยการหาความรู้จากสื่อออนไลน์ แต่โดยภาพรวมแทบไม่พบปัญหาเพราะมีการทำงานที่เน้นการประชุม รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ประกอบกับบ้านคลองกกฯ เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก คนต่างถิ่นย้ายเข้ามาอยู่น้อย ประชาชนอาศัยอยู่ร่วมกันเหมือนญาติ ช่วยเหลือกัน ร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ

คำสำคัญ: คณะกรรมการหมู่บ้าน, ประชาธิปไตย, จังหวัดชุมพร

Abstract

Village committee holds an important role in promoting democracy within their respective village. This study was conducted in Khlong Kok village, which received the Chumphon's master reward of excellency in democracy in 2022. This article aims to 1) Study the understanding of Khlong Kok village committee in the democratic government, 2) Study the method of promoting democracy of Khlong Kok village committee, and 3) Study the problems and solutions to democracy promotion of Khlong Kok village committee. This study is a qualitative study conducted with in-depth interviews and semi-structured interviews with ten key informants: six the village committee, three the public, and an administrative staff. This study also incorporated non-participant

observation and individual and data source triangulation. The data collected was then analyzed using content analysis.

The result revealed that 1) the village committee understood the meaning of democracy as a main regime and a principle to lead to a strong and developed community. 2) The village committee promoted democracy by organizing meetings, discussions, and voting opportunities, as well as coordinating with external agencies for assistance in hosting democracy-promoting activities. 3) The operation saw very few issues, such as the lack of knowledge of new rules and regulations and incompetent paperwork capability. These issues can be resolved by online learning. In general, no major issue was found due to the nature of their work mostly comprised of meetings and listening to every party's opinion. It also helps that Khlong Kok village is a small village, rarely have foreigners moved to live in the village. Where the people live together like a family who help each other, collaborate, and aim to develop their community together.

Keywords: Village committee, Democracy, Chumphon Province

บทนำ

ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แบ่งการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่น โดยที่ราชการส่วนกลางใช้หลักการรวมอำนาจการปกครองดังเช่นในอดีต ราชการส่วนภูมิภาคใช้หลักการแบ่งอำนาจการปกครองและราชการส่วนท้องถิ่นใช้หลักการกระจายอำนาจ (ภิรมย์พร ไชยยนต์, 2557)

ราชการส่วนภูมิภาคหรือการปกครองท้องถิ่นที่เป็นอีกหนึ่งภารกิจสำคัญที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการปกครอง เริ่มต้นขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 โดยมีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) ขึ้น ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ.

2457 ขึ้นใช้บังคับแทนและใช้สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงมหาดไทย, 2565) หน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่เล็กที่สุดคือหมู่บ้าน ในแต่ละหมู่บ้านกำหนดให้มีผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ทำหน้าที่ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้าน มีที่มาจากการเลือกของราษฎรในหมู่บ้านนั้นและในแต่ละตำบลกำหนดให้มีกำนัน 1 คน มีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบล มาจากการคัดเลือกของผู้ใหญ่บ้านในตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นฟันเฟืองที่สำคัญในการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก่พี่น้องประชาชนเพราะเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับประชาชน ทราบถึงสภาพปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นในพื้นที่หมู่บ้าน เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างประชาชนกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบของตน อีกทั้งยังเป็นผู้ปฏิบัติงานตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ แต่เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเกิดประสิทธิภาพและเอกภาพมากขึ้น ในเวลาต่อมากฎหมายจึงกำหนดให้หมู่บ้านหนึ่งมีคณะกรรมการหมู่บ้านคณะหนึ่ง มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน (สมศักดิ์ แย้มพันธุ์นัย, 2560) ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ประชาชนในหมู่บ้านเลือก ทั้งนี้ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างน้อย 12 คน ซึ่งในระเบียบของกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านมีคณะทำงานด้านต่าง ๆ 7 ด้าน รวมถึงด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (กระทรวงมหาดไทย, 2564) เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีเหตุผล มีสันติวิธี ปฏิบัติตามเสียงข้างมาก รับฟังเสียงข้างน้อย มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและสังคม เสียสละ รับผิดชอบต่อส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2559) อีกทั้งกระทรวงมหาดไทยยังมีแผนยุทธศาสตร์ในแต่ละปีที่ผ่านมา ดังเช่นแผนยุทธศาสตร์ พ.ศ. 2566-2570 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายใน มีเป้าหมายให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สินและสังคมสงบสุข จึงได้จัดโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขขึ้นอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมของโครงการมีการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยจากระดับอำเภอไปจนถึงระดับจังหวัด

บ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่นของจังหวัดชุมพร ประจำปี พ.ศ. 2565 (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์, 2565) ความสำเร็จดังกล่าวนำมาสู่คำถามการวิจัยว่าคณะกรรมการหมู่บ้านบ้านคลองกกฯ มีวิธีการเสริมสร้างประชาธิปไตยในชุมชนอย่างไร ซึ่งผลจากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยในหมู่บ้านอื่นที่มีวิถีชีวิตใกล้เคียงกัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
2. เพื่อศึกษาวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกก หมู่ 12 ตำบลบ้านควน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 คน หรืออาจมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับความอึดตัวของข้อมูล ได้แก่
 - 1) คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ จำนวน 6 คน แบ่งเป็นการสัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง 5 คน และคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ประชาชนในหมู่บ้านเลือก 2 คน ทั้งหมดเป็นการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง เกณฑ์การคัดเลือกคือต้องเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ โดยสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ เกณฑ์การคัดออกคือกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลนั้นประสงค์จะขอถอนตัวจากการให้ข้อมูล
 - 2) เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ (ปลัดอำเภอ) ฝ่ายงานปกครอง จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของนายอำเภอในการควบคุมดูแลการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นการ

คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง เกณฑ์การคัดเลือกพิจารณาจากการเป็นบุคคลที่มีอำนาจหน้าที่ดูแลรับผิดชอบการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน เกณฑ์การคัดออกพิจารณาจากความประสงค์ที่จะถอนตัวจากการให้ข้อมูล

3) ประชาชนในบ้านคลองกกฯ จำนวน 3 คน ใช้การคัดเลือกแบบก้อนหิมะหรือแบบลูกโซ่ โดยสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มที่ได้ทำการสัมภาษณ์ไปก่อนหน้านี้ เกณฑ์การคัดเลือกคือความยินยอมของผู้ให้ข้อมูล รวมถึงเป็นบุคคลที่มีเวลาและความสามารถในการพูด สื่อสารให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้ เกณฑ์การคัดออกคือการทำผู้ให้ข้อมูลนั้นประสงค์จะถอนตัวจากการให้ข้อมูล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างชนิดปลายเปิดซึ่งจัดทำเค้าโครงคำถามในการสัมภาษณ์จากวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ และแบบจดบันทึกการสังเกตขณะเก็บข้อมูลในชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน 2565 ถึงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2566 ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยทำการสัมภาษณ์คนละประมาณ 50 นาที การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้าน และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล และด้านบุคคลตั้งที่มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และตามวิธีการรวบรวมข้อมูล เช่น ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม แล้วนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้าน และนำเสนอข้อค้นพบด้วยการบรรยายผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยจะไม่เปิดเผยภาพถ่าย ไม่เปิดเผยชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่จะใช้รหัสแทนชื่อผู้ให้ข้อมูล เช่น A11 B12 เป็นต้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ความเข้าใจของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ ที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้าใจต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยใน 2 มิติ ดังนี้ มิติแรก ความเข้าใจว่าประชาธิปไตยคือ

ระบอบการปกครองหลักของประเทศ และมิติที่สอง ความเข้าใจประชาธิปไตยในเชิงหลักการว่าเป็นการปกครองที่ทุกคนมีสิทธิมีเสียงเท่าเทียมกัน แม้จะยึดเสียงข้างมากในการปกครองแต่ก็ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย ดังที่ A11 กล่าวว่า

“เราจะต้องทำตามเสียงข้างมากแต่อย่าลืมเสียงข้างน้อย ต้องเอามาพิจารณาเหมือนกัน” (A11. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

ทั้งนี้ คณะกรรมการหมู่บ้านคิดว่าประชาธิปไตยมีอยู่ในวิถีชีวิต เพราะการอยู่ในชุมชนเป็นการอยู่ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ที่ต้องรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ช่วยเหลือกัน รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ดังที่ A11 กล่าวว่า

“ประชาธิปไตยในชุมชนคือการช่วยเหลือกันในชุมชน” (A11. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

ผลจากการที่ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่ดีและมีการพัฒนา ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีบทบาทในการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยเพราะเป็นคณะทำงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีบทบาทมากและดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยเปรียบเทียบบทบาทการทำงานกับคณะรัฐมนตรีในการบริหารประเทศ ดังที่ A11 กล่าวว่า

“คณะกรรมการเปรียบเหมือนคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่ดูแลทุก ๆ อย่างในหมู่บ้านผ่านการประชุม” (A11. สัมภาษณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2566)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 วิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีการประชุม แสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องการทำงานและการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน ก่อนนำเรื่องเข้าที่ประชุมหมู่บ้านเพื่อทำประชาคม คนที่มีบทบาทอย่างมากคือผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และแบ่งงานให้กับคณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายต่าง ๆ ตามประสบการณ์ของแต่ละคน ดังที่ A14 ซึ่งเคยเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กล่าวว่า

“เมื่อก่อนเป็นประธาน อสม. พอออกจาก อสม. ผู้ใหญ่เลยเลือกมาให้เป็น คณะกรรมการหมู่บ้านอยู่ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข...” (A14. สัมภาษณ์, 2 กุมภาพันธ์ 2566)

คณะกรรมการหมู่บ้านมีวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับประชาชนในหมู่บ้าน โดย ดำเนินการในด้านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ดังนี้

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผู้ใหญ่บ้านจัดให้มีการประชุมหมู่บ้านทุก วันที่ 8 ของเดือน เพื่อปรึกษาหารือเรื่องต่าง ๆ และมีกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้านทุกวันเสาร์ที่ 2 ของเดือน แต่ถ้าประชาชนในหมู่บ้านไม่พร้อมก็จะประชุมกันว่าควรเลื่อนหรือไม่ ซึ่งทั้งสอง กิจกรรมนี้ประชาชนในหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นอย่างดี ดังที่ A15 กล่าวไว้ว่า

“หมู่ 12 มีการพัฒนาหมู่บ้านทุกเดือนโดยเชิญคณะกรรมการหมู่บ้านและ ประชาชนในหมู่บ้านให้มาเข้าร่วมพัฒนา ถ้าหากว่าคนในหมู่บ้านไม่พร้อมก็จะ ประชุมกันว่าควรเลื่อนหรือไม่ ประชาชนในหมู่บ้านให้ความร่วมมือดีมาก” (A15. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2566)

2) ด้านการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน คณะกรรมการ หมู่บ้านจะนำเรื่องที่ต้องตัดสินใจร่วมกันมาหารือในที่ประชุมหมู่บ้าน ให้ชาวบ้านได้แสดงความ คิดเห็น หรือหากเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นก็ให้ชาวบ้านเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาและยกมือ เพื่อลงคะแนนในข้อเสนอด่าง ๆ โดยใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจ การดำเนินการดังกล่าวทำให้ มีการกำหนดกฎของหมู่บ้าน 11 ข้อ ได้แก่

- ข้อ 1 ห้ามเล่นการพนันทุกชนิดในหมู่บ้าน
- ข้อ 2 ห้ามดื่มสุราและของมึนเมาขณะขับขี่ยานพาหนะ
- ข้อ 3 ห้ามเสพและจำหน่ายยาเสพติดที่ผิดกฎหมายทุกชนิด
- ข้อ 4 ห้ามลักขโมยสิ่งของของคนอื่นโดยเด็ดขาด
- ข้อ 5 ห้ามยิงปืนในหมู่บ้านโดยไม่มีเหตุอันควรทั้งกลางวันและกลางคืน
- ข้อ 6 ห้ามทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในหมู่บ้าน
- ข้อ 7 ต้องเข้าร่วมประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านและเลิกประชุมพร้อมกัน
- ข้อ 8 ต้องเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านและร่วมกิจกรรมของหมู่บ้านทุกครั้งตามมติที่ประชุม
- ข้อ 9 ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน

ข้อ 10 ถ้ามีเหตุร้ายเกิดขึ้นในหมู่บ้านต้องรีบแจ้งให้ผู้นำหมู่บ้านทราบทันที

ข้อ 11 ถ้าทำผิดกฎระเบียบหมู่บ้าน ข้อ 1-10 จะไม่ได้รับความช่วยเหลือจากหมู่บ้าน เช่น เงินกู้จากกองทุนหมู่บ้าน เงินค่าทำศพ เป็นต้น

ทั้งนี้หากมีคนไม่เคารพกฎของหมู่บ้าน กระทำการที่ก่อให้เกิดผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน คณะกรรมการหมู่บ้านจะเรียกบุคคลนั้นมาพูดคุย ตักเตือน หากทำผิดอีกก็จะลงโทษด้วยการไม่ให้ความช่วยเหลือใด ๆ ดังที่ B11 กล่าวไว้

*“อันดับแรก จะเรียกคุยปรับความเข้าใจ ตักเตือนเพราะหมู่บ้านนี้อยู่กันแบบ
ญาติพี่น้อง ถ้ายังทำผิดอีกก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือจากหมู่บ้านและ
ดำเนินการตามกฎหมาย” (B11. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2566)*

3) ด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ผู้ใหญ่บ้านจะมีการประชุมหมู่บ้าน ให้ประชาชนในหมู่บ้านแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ผลดี ผลเสียของแต่ละฝ่าย เพื่อสรุปออกมาให้ประชาชนในหมู่บ้านเห็น จากนั้นจึงให้ลงคะแนนตัดสิน ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยยึดเสียงข้างมากแต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย

4) ด้านการสร้างความร่วมมือ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย เช่น การมีคณะกรรมการการเลือกตั้งเข้ามรณรงค์ด้านการเลือกตั้ง การที่ทำการปกครองอำเภอหลังสวน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เข้ามาส่งเสริมประชาธิปไตยตามโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยการให้ความรู้และจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ด้านความมั่นคง นโยบายของรัฐ การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จนทำให้บ้านคลองกษา ได้รับรางวัลต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่นของจังหวัดชุมพร ประจำปี พ.ศ. 2565

กล่าวได้ว่าวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกษา สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วม การรับฟังเสียงข้างมากแต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย การเคารพสิทธิของผู้อื่น รวมถึงการเคารพและปฏิบัติตามกฎของหมู่บ้านซึ่งมีความสอดคล้องกับกฎหมายของประเทศ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกษา พบว่ามีแต่ A11 เท่านั้นที่สะท้อนปัญหาเรื่องการขาดความรู้ในงานเอกสาร กฎหมายหรือกฎระเบียบที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น

กฎระเบียบเกี่ยวกับการเลือกตั้ง สส. รูปแบบใหม่ ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่นกล่าวว่าจะไม่พบปัญหาในการทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย วิเคราะห์ได้ว่าเพราะเหตุผลดังนี้

1) วิธีการทำงานที่ใช้การประชุมปรึกษาหารือ รับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่ายเป็นหลัก ทั้งในการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านและการประชุมหมู่บ้าน

2) ลักษณะของหมู่บ้านที่เป็นชุมชนขนาดเล็ก ประชากรไม่มาก และอาศัยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลาน มีคนต่างถิ่นเข้าไปอาศัยอยู่น้อย ประชาชนจึงอยู่กันแบบพี่น้อง ช่วยเหลือกัน และให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ เมื่อเกิดปัญหาก็สามารถพูดคุยทำความเข้าใจกันได้ง่าย

ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาในการทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน หมู่บ้านคลองกกฯ และหมู่บ้านอื่น ๆ ให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

1) ควรมีความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อดำเนินการเผยแพร่ความรู้และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในหมู่บ้าน

2) คณะกรรมการหมู่บ้านต้องหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับการทำงานเสมอ โดยแหล่งข้อมูลที่เข้าถึงง่ายที่สุดคือแหล่งข้อมูลออนไลน์

3) คณะกรรมการหมู่บ้านต้องทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เคารพสิทธิของผู้อื่นจะทำให้ประชาชนในหมู่บ้านเชื่อถือ และทำงานง่ายขึ้น

4) เมื่อเกิดปัญหาหรือต้องตัดสินใจในเรื่องสำคัญที่กระทบต่อคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน ต้องมีการประชุม แสดงความคิดเห็น และทำประชามติร่วมกัน

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ มีหลายปัจจัย เช่น ภาวะผู้นำของผู้ใหญ่บ้าน การร่วมมือร่วมใจกันในการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน การทำงานเป็นเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกหมู่บ้าน สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิลปชัย จันทรมีศรี และคณะ (2562) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านมากที่สุดคือ ภาวะผู้นำ รองลงมาคือการพัฒนาบุคลากร แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม การทำงานกับเครือข่ายทางสังคม และการปรับตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสุดท้ายยังเป็นสิ่งที่

คณะกรรมการหมู่บ้านคลองกกจะต้องพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อเรียนรู้และเข้าใจกฎระเบียบใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน

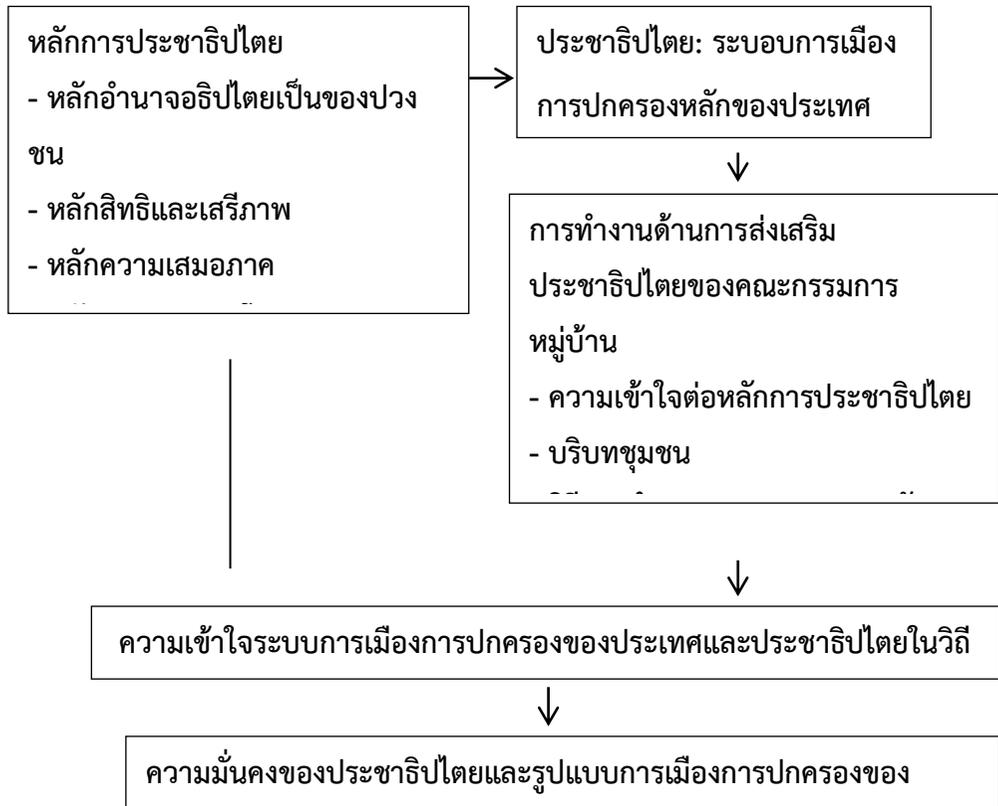
2. บ้านคลองกกฯ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่นของจังหวัดชุมพร ประจำปี พ.ศ. 2565 จากผลการศึกษาพบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีการสร้างความร่วมมือ ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย และหนึ่งในสาเหตุที่คณะกรรมการหมู่บ้านแทบไม่ประสบปัญหาในการดำเนินงานคือบริบทชุมชนซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีประชากรไม่มาก คนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง ช่วยเหลือกัน เพราะอาศัยอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ทั้งสองปัจจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รณยุทธ โพธิ์ชัย และเชิงชาญ จงสมชัย (2560) เรื่องความสำเร็จในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด บ้านนาเจริญ หมู่ที่ 11 ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีการทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ ที่สำคัญคือการประชุม แสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องการทำงานและการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรวิต เพ็ชรมาตศรี (2565) เรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำบลนาโพธิ์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่พบว่าคนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

4. การที่บ้านคลองกกฯ ได้รับรางวัลต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่นของจังหวัดชุมพร ประจำปี พ.ศ. 2565 แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการหมู่บ้านประสบความสำเร็จในการส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับหนึ่ง แต่กลับไม่พบมุมมองเรื่องการสร้าง สืบต่อ หรือถ่ายทอดการทำงานให้กับคนรุ่นใหม่ จึงควรเพิ่มข้อเสนอของ เอกพงษ์ วงศ์คำจันทร์ (2563) ซึ่งกล่าวถึงกิจกรรมและยุทธศาสตร์เพื่อเป็นต้นแบบ (Model) ที่เหมาะสมในกระบวนการสร้างหมู่บ้านชุมชนเข้มแข็งโดยใช้หลักพลเมืองดี วิถีประชาธิปไตยด้วยการเตรียมเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่ใส่ใจประชาธิปไตยซึ่งเปรียบได้กับการเตรียมความพร้อมของชุมชน (การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเตรียมเยาวชน)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ผู้เขียน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะถูกนำมาปฏิบัติทั้งในวิถีชีวิตและในระบบการปกครองของประเทศ แต่เมื่อรัฐมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่แล้ว ควรต้องมีการสร้างประชาธิปไตยในระดับชุมชนควบคู่กันไปด้วย ดังที่มีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่ และการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2551 ขึ้น แต่การทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยให้ประสบความสำเร็จต้องมีปัจจัยประกอบ ได้แก่ มุมมอง ความเข้าใจ ความหมายของการปกครองในระบบประชาธิปไตย บริบทของชุมชนที่เอื้ออำนวย วิธีการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีของชุมชน เช่น การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การประชุม

ปรึกษาหารือ การอาศัยหลักการเสียงข้างมาก การเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นต้น วิธีการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นการสร้างให้ประชาธิปไตยอยู่ในวิถีชีวิตของประชาชน ประชาชนเกิดความเข้าใจหลักการประชาธิปไตยและระบบการเมืองการปกครองของประเทศซึ่งจะทำให้การเมืองการปกครองของประเทศตามระบอบประชาธิปไตยมีความมั่นคง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นหน่วยที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนในหมู่บ้านมากที่สุด มุมมองความคิด ความเข้าใจที่มีต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะส่งผลต่อการทำงานด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยในหมู่บ้าน ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านคลองกกฯ มีความเข้าใจต่อประชาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองหลักของประเทศและอยู่ในวิถีชีวิต และได้ใช้หลักการประชาธิปไตยมาเป็นหลักในการทำงาน โดยเฉพาะหลักการเรื่องการรับฟังเสียงข้างมากแต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย มีการประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน รวมถึงพบปัญหาในการทำงานน้อยมาก เพราะเป็นชุมชนขนาดเล็ก ประชากรไม่มาก และอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ทุกคนจึงช่วยเหลือและร่วมมือร่วมใจกัน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประชาชนได้เรียนรู้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และทำให้ประชาธิปไตยอยู่ในวิถีชีวิต อย่างไรก็ตามจากการวิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย จากการวิจัยนี้พบว่าคณะกรรมการหมู่บ้านมีบทบาทสำคัญในหลายด้าน เพราะทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด แต่การจัดการภาครัฐในปัจจุบันมีทั้งการปกครองท้องถิ่นที่คือบทบาทการทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มุ่งเน้นงานด้านความมั่นคง เป็นเครือข่ายของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ และการปกครองท้องถิ่นที่มีงบประมาณในการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชน หน่วยการปกครองทั้งสองนี้ทำงานซ้อนทับอยู่ในพื้นที่เดียวกัน จึงต้องมีการกำหนดบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ชัดเจน

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ควรมีกิจกรรมการปลูกฝังความคิดเรื่องประชาธิปไตย และจิตสาธารณะให้กับเยาวชน คนรุ่นใหม่ในชุมชน ควบคู่ไปกับการสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อให้คนรุ่นใหม่อาศัยอยู่ในชุมชนและทำงานด้านการส่งเสริม อารังรักษาอุดมการณ์การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต่อไป

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในบ้านคลองกกา เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2564). คณะทำงานทั้ง 7 ด้านของคณะกรรมการหมู่บ้าน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2566 จาก <https://kummakarnmoobaan.com/history/>
- _____ . (2565). วันกำนันผู้ใหญ่บ้าน. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2566 จาก <https://kamnanphuyaibaan.com/history-01/>
- ภิรมย์พร ไชยยนต์. (2557). การกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น: ศึกษากรณีการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในระดับจังหวัด. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รณยุทธ โปธิชาญ และเชิงชาย จงสมชัย. (2560). การศึกษาความสำเร็จในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด บ้านนาเจริญ หมู่ที่ 11 ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการแพรววาทกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 4(2), 223-241.
- ศิลปชัย จันทร์มีศรี และคณะ. (2562). ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน. วารสาร มจร. พุทธปัญญาปริทัศน์, 4(2), 133-154.
- สมศักดิ์ แยมพันธ์นุ้ย. (2560). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านต่อการพัฒนาการเมืองระบอบประชาธิปไตยในจังหวัดสมุทรสาคร. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกการเมืองการปกครอง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สรวิศ เพ็ชรมาตรศรี. (2565). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านของคณะกรรมการหมู่บ้านตำบลนาโพธิ์ อำเภอร่องบัวทอง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน, 9(5), 525-538.
- สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์. (2565). จังหวัดชุมพรมอบรางวัลการคัดเลือกหมู่บ้านต้นแบบประชาธิปไตยดีเด่น ปี 2565. เรียกใช้เมื่อ 19 มกราคม 2566 จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG220830161659645>

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2559). หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2566 จาก

https://www.ect.go.th/dec/ewt_news.php?nid=71&filename=index

เอกพงษ์ วงศ์คำจันทร์. (2563). กระบวนการสร้างหมู่บ้าน-ชุมชนเข้มแข็ง โดยใช้หลักพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้าน. วารสารพัฒนวารสาร, 7(1), 101-113.

A11. (1 กุมภาพันธ์ 2566). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย. (ณภัทร ดำนิล, สัมภาษณ์)

A14. (2 กุมภาพันธ์ 2566). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย. (ณภัทร ดำนิล, สัมภาษณ์)

A15. (8 กุมภาพันธ์ 2566). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย. (ณภัทร ดำนิล, สัมภาษณ์)

B11. (8 กุมภาพันธ์ 2566). บทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้านในการส่งเสริมประชาธิปไตย. (ณภัทร ดำนิล, สัมภาษณ์)

